

Foreningen for Frijsenborg Omegn til Understøttelse af gamle Husmænd og Indsiddere samt Husmænds og Indsidderes Enker og uforsørgede Børn.

Af Distriktslæge, Rancelliraad C. A. Ditzel.

Paa en Tid, da man med stadig stigende Interesse synes at ville omfatte Alt, hvad der angaaer vore Arbejders vanstelige og trange Stilling iblandt os, er det mig en Fornøjelse efter Opfordring at meddele nogle nærmere Oplysninger om den ovennævnte Forening, der, saavidt jeg veed, har været den første i sin Art her i Landet, og i hvis Oprettelse i Foraaret 1849 jeg ikke blot har haft en væsentlig Del, men hvis Formand og Regnskabsfører jeg siden uafbrudt har været; og naar jeg til fuldstændig Forstaaelse tillader mig hertil at knytte nogle Bemærkninger om det Princip, der har været ledende ved Opprettelsen af bemældte Forening, saa gjør jeg dette i det Haab, at Mænd med større Indflydelse og med ikke mindre varmt og aabent Hjerte for Arbejderbefolkningens Udvikling og Forædling ville i det Store og Almindelige søge videre at udføre de Bestræbelser, hvoraf denne Forening kun maa anses som et ringe Udtryk.

Foreningens Formaal, hvorom allerede dens Navn vidner, er at understøtte gamle Medlemmer samt Enker og uforsørgede Børn efter afdøde Medlemmer.

Enhver Husmand og Indsiddet, ligesom ogsaa ethvert ugift Fruentimmer, kan indtil det 60de Aar optages som Medlem af Foreningen, men paatager sig derved den Forpligtigelse aarligen til Foreningens Kasse at indbetale et Kontingent, der er bestemt til, efter Bedkommendes eget Valg, at skulle være enten 1 Rdl. eller 2 Rdl.

Med det fyldte 60 Aar ophører Forpligtelsen til at betale fornævnte aarlige Indskud; men undlader iøvrigt et Medlem at indbetale dette Indskud inden en vis vedtagen Tid, ude-

lukkes han af Foreningen og har ikke mere noget Krav paa samme.

Med det fyldte 65de Aar indtræder et Medlems Ret til aarlig Understøttelse; samme Ret tilkommer ogsaa enhver Enke strax efter Mandens Død, ligemeget i hvilken Alder han afgaaer ved Døden, og efterlader Manden ikke nogen Enke, men ukonfirmerede Børn, erholde disse indtil deres Konfirmation den Understøttelse, som vilde have tilkommet Enken, hvis hun havde levet.

Størrelsen af den aarlige Understøttelse eller Pension, saavel til de gamle Mænd som til Enkerne, er bestemt at skulle udgjøre 50 pCt. eller Halvdelen af den Sum, Medlemmets samtlige Indskud udgjøre.

Fonden til Udredelsen af bemældte Pensioner dannes dels af Medlemmernes aarlige Indskud, dels af Gaver, der fra andre Sider maatte tilflyde Foreningen. Hvad der af den aarlige Indtægt ikke medgaaer til Pensioner opsamles som et rentebærende Reservecfond.

Generalforsamlingen, som afholdes aarligen, giver Lovene, vedtager Forandringer i disse, afgjør alle Spørgsmaal vedkommende Foreningen og vælger Bestyrelsen, der skal bestaa af 6 Medlemmer, af hvilke 3 skulle vælges blandt Mænd udenfor Foreningen og 3 blandt Foreningens Medlemmer. Bestyrelsen vælges paa 3 Aar.

For ethvert Sogn, hvori Foreningen har Medlemmer, vælges af disse en Distriktsformand, der udgjør det administrative Medlem mellem Bestyrelsen og Medlemmerne.

Saavel Bestyrelsen som alle øvrige Funktionærer virke i Foreningens Tjeneste uden nogensomhelst Godtgjørelse.

Man behøver nu kun at kaste et ganske flygtigt Blik paa den omhandlede Forenings Organisation, for at se, at Tanken ingeninde kan have været den, at Foreningen udelukkende skulde kunne bestaa ved egne Kræfter. Det vilde ogsaa være meget ubilligt, om man vilde fordrø, at Husmænd og Indsiddere paa Landet gennem en gjensidig Understøttelse selv skulde kunne

forsørge deres Enker og Gamle, Noget, som overhovedet næppe nogen anden Samfundsklasse gennemgaaende kan, ene med Undtagelse af Besiddere af den større Grundjendom, da denne er i Stand til at bære den Alderdomsunderstøttelse, man kalder Aftægt. Paa den anden Side vilde den Understøttelse, en Forening som vor kunde byde sine Enker og gamle Mænd, naar den udelukkende skulde bestaa ved egne Midler, kun kunne blive saa ubetydelig, at den i Arbejdernes Dine paa ingen Maade vilde synes det Offer værd, som den dog maatte fordre. Arbejderbefolkningen paa Landet veed meget vel, at den har et lovmæssigt Krav paa Forsørgelse ikke blot naar den paa Grund af Alderdom ikke længer kan ernære sig selv, men ogsaa naar den paa Grund af andre Forhold ikke seer sig i Stand dertil; men hvor smukt nu end Lovgivningens Forstrift er, naar den saaledes tilfuger enhver Trængende Hjælp og Underhold, og hvor billigt det end er, at en Kommune er forpligtet til at sørge for de gamle Arbejdere, naar disse saa at sige ere opslidte i dens Tjeneste, saa er det dog ikke desmindre vist, at dette som saa mange andre Goder i denne Verden ogsaa har sin Brangside, baade forsaavidt en saadan kommunal Forsørgelse desværre ikke saa sjældent er en langt mere beklagelig end misundelsesværdig Stilling at komme i, og forsaavidt den Bevidsthed hos Arbejderbefolkningen, at der i alle paakommende Tilfælde er Hjælp at forlange hos Kommunen, ifølge den menneskelige Naturs Beskaffenhed kan bevirke, at mangan Arbejder kan blive sorgløs og ligegyldig ved, hvorledes det gaaer ham i Nutid og Fremtid, hvilket nedværdiger ham og svækker hans Energi. Men naar man nøje kjender Landarbejderens overordentlig majsommelige Liv; naar man i Nærheden seer, hvorledes han Dag ud og Dag ind hele Livet igjennem maa gaa i strængt legemligt Arbejde, uden at han under sædvanlige Forhold er i Stand til derved at bringe det videre, end til den allertarveligste Tilfredsstillelse af Livets første Fornødenheder for sig og sin Familie, saa kan man i Sandhed ikke undre sig over, at hans aandelige Kraft kan

slappes, at han kan blive tilbøjelig til at kaste sin Trang over paa Kommunen, at han føler sig afhængig og ufølelsesløs, taber Selvfølelsen og derved Selvagtelsen, bliver ligegyldig ved, hvorledes det Erhvervede anvendes, tilsidst ogsaa ligegyldig for at erhverve, og at han omsider saaledes kan føres til allehaande Udfejlsler; — man kan saa lidet undre sig over, at Saadant kan hændes, at man meget mere højlig maa beundre den Udholdenhed, hvormed dette haarde Liv føres til Ende, og endda til en hårdelig Ende, trods saa mange mødende Anfægtelser. Det er ikke blot materiel Understøttelse, Landarbejderen behøver, hvor væsentlig denne end manges Gang kan være; han behøver ogsaa aandelig at støttes, at holdes aandeligen opret i Kampen for Livets første Fornødenheder. Naar derfor vi, som have været saa lykkelige at kunne indtage en heldigere Stilling i Samfundet, have Hjerte og Sind til at komme vore arbejdende Medbrødre hjælpende imøde, og det antager jeg vi Alle have, saa maa vore Bestræbelser ikke alene gaa ud paa at bringe den materielle Hjælp, men paa at bringe denne saaledes, at vi derved tillige kunne haabe at hjælpe Arbejderen op paa et højere moralsk Standpunkt, vække og udvikle hans Selvfølelse, styrke ham i hans Stræben efter Selvstændighed, aabne hans Blik ogsaa for Fremtiden og virke hen til, at han kan udføre sin haarde daglige Gjerning ikke med den nedtrykkende Følelse, at denne ikke har nogen anden sandsynlig Ende, end den gamle Arbejders kummerlige Forsørgelse af Fattigvæsenet, men med den frejdige, oplivende og styrkende Bevidsthed, at hans daglige strænge Arbejde tillige bringer ham selv en lykkeligere og mere uafhængig Alderdom og hans eventuelle Enke en bedre Forsørgelse. Vi skulle søge at bringe Arbejderen til selv at gjøre noget; thi ellers bevares hverken hans Selvstændighed eller hans Selvfølelse, og saa skulle vi Andre, i hvis Tjeneste han efterhaanden har tilfat sin Kraft, gjøre det Øvrige, vi kunne forlange hans „Medhjælp“ saavidt han formaar, men vi kunne ikke fordre udelukkende hans „Selvhjælp“.

Til et saadant Maal sigter vor Forening, og den søger

at naa dette, ved paa den ene Side at stille en betydelig materiel Fordel i en fjern Udsigt, og ved paa den anden Side som Betingelse herfor at fordre en bestemt vedholdende Anstrængelse fra Arbejderens Side i Skikkelse af en aarligen indbetalt lille Sum. Men det ligger i selve Forholdenes Natur, at den Fordel, der stilles i Udsigt, maa være saa rigelig, at den kan have noget Tillokkende for Arbejderen, og at det som ufravigelig Betingelse fordrede aarlige Offer ikke maa være større, end at det ogsaa virkelig kan bringes selv af den ringeste Arbejder, naar han kun har den bestemte Villie dertil. Derfor har vor Forening fundet det rigtigt og nødvendigt at ansætte den Pension, der i Fremtiden vil tilfalde det gamle Medlem, til 50 pCt., og derfor har den ikke vovet at ansætte det aarlige Indstud, der skal gjøres, højere end til 1 Rdl. eller 2 Rdl., som Arbejderen selv vil. Og man maa ingenlunde tro, at dette lille Indstud er for en Arbejdsmand paa Landet noget let Offer at bringe; for mangen Arbejder er det vel ikke saa vanskeligt, men for mange andre er det allerede en betydelig Sum at tage fra Familiens daglige Fornødenheder, og for Alle udfordres en stor Mandsstyrke og en kraftig Villie til Ar ud og Ar ind at bringe det forlangte Offer, blot for i en fjern Fremtid at have Udsigt til en lykkeligere og mere uafhængig Stilling. Den hertil fornødne aandelige Kraft er ogsaa i Aarenes Løb svigtet Mange, som derved ere tabte for Foreningen, men der er ogsaa mange fattige Arbejdere, som med beundringsværdig Udholdenhed og kraftig Villie hvert Aar vedblive at indbetale deres Indstud. Baaede det Ene og det Andet synes tilstrækkeligt at vidne om, at Principet er rigtigt, og det er ogsaa kjendeligt at mærke, at Foreningen af Medlemmerne omfattes med megen Interesse.

Ifølge de Erfaringer, der, saavidt jeg veed, ere gjorte paa Steder, hvor alle Arter af Arbejder-Associationer ere langt mere udviklede end her i Landet, tør jeg antage som sikkert, at næppe nogen Forening af Arbejdere og navnlig af Landarbejdere, der har Ødselen af nogen betydeligere Pengehjælp til

Formaal, i Længden vil kunne bestaa uden fremmed Understøttelse; og da vor Forening ganske specielt skulde være en Forsørgelsesforening, gif man ved dens Oprettelse i sin Tid ogsaa ud fra den Forudsætning, at den hverken kunde undvære eller forhaabentlig vilde savne gunstigere stillede Medborgeres Deltagelse. Den forventede Understøttelse er heller ikke ganske udebleven, men den er dog langt fra ikke tilflydt Foreningen i den Udstrækning, hvorpaa jeg havde gjort Regning. Det er egentlig kun enkelte Mænd udenfor Bøndestanden, som stadig have understøttet Foreningen, hvorimod hele den store Gaardmandsstand, paa hvis Medvirkning der af let forstaaelige Grunde fornemmelig var regnet, hidtil har holdt sig næsten aldeles borte fra Foreningen og ikke ydet denne nogen Understøttelse, der er mindste Omtale værd. Denne Omstændighed har utvivlsomt ogsaa lagt en ikke ubetydelig Hindring i Vejen for Foreningens større Fremvæxt og ikke lidet svækket dens Indflydelse paa Arbejderne, af hvilke mange, som have undflaaet sig for at tiltræde Foreningen, ligefrem have støttet en saadan Vægning paa den Betragtning, at enhver Anstrængelse i den omhandlede Retning fra Arbejderbefolkningens egen Side vilde være til overvejende Fordel for Gaardmandsstanden.

I dobbelt Henseende har vor Forening saaledes haft ikke ubetydelige Hindringer af overvinde; dels har det været vanskeligt udefra at erholde saadanne Tilskud, som vare ansete aldeles nødvendige, og dels har det været forbundet med Vanskelighed at bringe Husmænd og Indsiddere til at tiltræde Foreningen. Uden mindste Understøttelse og uden mindste Tilfagn om nogen bestemt Understøttelse begyndte Foreningen imidlertid sin Virksomhed i Aaret 1849 med et Antal af 188 Medlemmer fra de 12 eller 14 mindre Kommuner, som udgjorde denne Del af Grevskabet Frijsenborg eller kunde henregnes til det herværende Lægedistrikt, og som bestemtes at skulle udgjøre Foreningens Omraade. I Aarenes Løb ere vel mange Medlemmer atter tabte ved Udmældelse eller paa Grund af paadragne Restancer, men Tilgangen har dog altid været saa overvejende, at Med-

lemstallet stadigen er voret. Jeg skal her meddele en Oversigt over Forholdet i denne Henseende. Medlemstallet var

ved Udløbet af 1ste Femaar i 1853 . . 256

— — af 2det — i 1858 . . 348

— — af 3de — i 1863 . . 376

— — af 4de — i 1868 . . 463

og nu i 1872 er Medlemstallet . . . 478

hvortil desuden komme de Medlemmer, som efterhaanden ere rykkede op i Alderen mellem 60 Aar og 65 Aar. Disse Medlemmers Antal udgjorde

i 1853 kun 5

1858 — 17

1863 — 31

1868 — 33

og nu i 1872 — 44

Foreningens hele Medlemstal er altsaa for Tiden 522.

Nedenstaaende Oversigt vil vise det Forhold, hvori de forskjellige Aldersklasser ere repræsenterede; i en Alder

fra 20 til 24 Aar ere 2

— 25 — 29 — — 19

— 30 — 34 — — 42

— 35 — 39 — — 77

— 40 — 44 — — 82

— 45 — 49 — — 97

— 50 — 54 — — 81

— 55 — 59 — — 78

— 60 — 65 — — 44

522

Forsaaavidt det maatte være af Interesse at vide, i hvilken Alder Medlemmerne ere tiltraadte Foreningen, har jeg gjenne-
gaet de 366 seneste Indmeldelser og fundet følgende Alders-
forhold for disse; i en Alder

fra 20 til 24 Aar vare 16

— 25 — 29 — — 53

fra 30 til 34	Var vare	109
— 35 — 39	— —	84
— 40 — 44	— —	52
— 45 — 49	— —	34
— 50 — 54	— —	17
— 55 — 59	— —	1
		366

Svad nu Foreningens Indtægter angaa, da ere dens Indtægtskilder: 1) Medlemmernes aarlige Indskud; 2) Renter af det opsamlede Reservefond; 3) Gaver og 4) har Foreningen endnu en Kilde til Indtægt dels derved at Medlemmer, som udmælde sig eller udelukkes paa Grund af paadragne Restancer, ikke erholde de af dem allerede indbetalte Indskud tilbagebetalte, dels derved at Medlemmer afgaa ved Døden inden det 65de Aar uden at efterlade Enke eller ukonfirmerede Børn, og endelig derved, at Enker atter blive gifte, inden de have oppehaaret den hele af Manden indskudte Sum.

Medlemmernes Indskud have aarlig i Gjennemsnit udgjort:

i 1ste Femaar omtr.	329 Rdl.
2det — —	490 —
3die — —	560 —
4de — —	662 —
de 3 sidste Aar .	849 —

De Gaver eller Tilskud, som i de forløbne 23 Aar udefra ere tilflydte Foreningen, have tilsammen udgjort 2219 Rdl., altsaa gjennemsnitlig ikke fuldt 100 Rdl. aarlig, og herunder er endog inbefattet Renten, 48 Rdl., af en Grevskabet vedkommende Kapital af 1200 Rdl., som efter langvarige Forhandlinger i 1854 ved Indenrigsministeriets Resolution under Lehnsebefidderens Garanti blev overdraget Foreningen til Brug, saalænge denne iøvrigt kunde tilsvare sine lovmæssige Forpligtelser.

Ved Udmældelser, Dødsfald og Enkers Giftermaal har

Foreningen i de forløbne 23 Aar havt en Gevinst, der i det Hele udgjør 871 Rdl.

Foreningens Udgifter ere naturligvis stegne Aar for Aar og ville ogsaa fremdeles vedblive at stige med hvert Aar Foreningen bliver ældre, idet de sammenlagte Summer af Indskuddene med hvert Aar voxe, og idet Pensionerne saavel til Enkerne som til de gamle Mænd skulle udgjøre 50 pCt. af disse, og endelig idet Oprykkelsen i den pensionsberettigede Klasse altid vil tiltage eller i hvert Fald altid vil overgaa Afgangen fra samme.

Den aarlige Tilgang af Enker og gamle Mænd til Pension vil kunne skjønnes af det Forhold, hvori Foreningens Udgifter til Pensioner med hvert Aar ere stegne. I de første 10 Aar udgjorde disse Udgifter

	tilsammen kun omtr.	173 Rdl.
i 1859 udrededes	—	100 —
1860	—	117 —
1861	—	143 —
1862	—	191 —
1863	—	249 —
1864	—	318 —
1865	—	375 —
1866	—	461 —
1867	—	481 —
1868	—	521 —
1869	—	575 —
1870	—	628 —
1871	—	778 —

I de forløbne 23 Aar har Foreningen altsaa i Pensioner til Enker og gamle Mænd udredet over 5000 Rdl., og dog har den kunnet opspare et rentebærende Reservefond, som i Forbindelse med de ovenfor omtalte 1200 Rdl., der ere over-

dragne Foreningen til Brug, nu udgjør over 18,000 Rdl.*), der haves dels i Obligationer af Kreditforeningen af jydsk Landejendomsbefiddere og dels ere udfatte i Landejendomme.

Ikke desmindre tør jeg dog ikke tilraade Oprettelsen af en Alderdomsforsørgelsesforening som vor, medmindre denne fra andre Sider sikres et bestemt aarligt Tilskud, der bør være saa betydeligt, at det i det mindste overstiger den samlede Sum af alle Medlemmernes aarlige Indskud. Det vil i sig selv heller ikke være nogen betydelig Gjenstand for en Kommune, aarligen at tilskyde en Sum, der svarer til de i Kommunen boende Medlemmers samlede Indskud; men et Forslag, som jeg i sin Tid i den Retning offentlig har fremsat, har dog ikke fundet nogen Sympathi. Man vil maaste her gjøre den Bemærkning, at Størrelsen af Pensionerne kunde nedsættes til 25 pCt. eller en endnu mindre Del af den indstudte Sum; men dette gaaer slet ikke an; thi herved vilde man allerede temmelig meget nærme sig det udelukkende „Selvhjælps-Princip“, der efter min fulde Overbevisning bør forkastes, og den aarlige Pension vilde desuden i saa Fald blive saa lille, at den ingen væsentlig Betydning kunde have hverken for Enken eller for den gamle Mand, og Foreningen vilde da tabe alt Tillokkende for Arbejderen. Maaste ville Forholdene paa andre Steder tillade at ansætte de aarlige Indskud højere, end vi have kunnet, og dette vilde jeg anse for meget heldigt forsaavidt de fremtidige Pensioner derved ogsaa maatte kunne blive højere.

*) I det sidst forløbne Aar stiller Regnskabet sig saaledes:

Indtægt i 1871:

Medlemmernes Indskud	877 Rdl. 8 ß
Renter	677 — 32 -
Gaver	182 — 40 -
Gevinst ved Pengeomsætning	244 — 33 -
	<hr/>
	1981 Rdl. 33 ß

Udgift til gamle Mænd og Enker	778 — „ -
	<hr/>
Beholdning	1203 Rdl. 33 ß

som lagt til det tidligere Reservecfond udgjør 18,164 Rdl. 94 ß